

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24 ΜΑΪΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)
ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Πολιτοφυλακή της Κρήτης
- β. Κοινωνιολογική Εταιρεία
- γ. Συνθήκη του Νεϊγύ

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να συνδυάσετε τα ονόματα των προσωπικοτήτων με τα αξιώματα, τα οποία αυτές κατείχαν, αντιστοιχίζοντας κάθε φορά ένα γράμμα της πρώτης στήλης με έναν αριθμό της δεύτερης στήλης (Περισσεύουν δύο ονόματα).

ΣΤΗΛΗ Α

- α. Κωνσταντίνος Φούμης
- β. Αλέξανδρος Κουμουνδούρος
- γ. Ιωάννης Κωλέττης
- δ. Γερμανός Καραβαγγέλης
- ε. Δημήτριος Βούλγαρης
- στ. Επαμεινώνδας Δεληγιώργης
- ζ. Κωνσταντίνος Κανάρης

ΣΤΗΛΗ Β

- 1. Αρχηγός Γαλλικού Κόμματος
- 2. Αρχηγός Ορεινών
- 3. Αρχηγός Πεδινών
- 4. Υπουργός της «Προσωρινής Κυβέρνησης της Κρήτης»
- 5. Μητροπολίτης Αμάσειας

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες πολιτικές εξελίξεις σημειώθηκαν στην Ελλάδα από το τέλος του πολέμου του 1897 μέχρι την εκδήλωση του κινήματος στο Γουδί (1909);

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β2

Ποιες πρωτοβουλίες ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Κωνσταντινίδης για την ίδρυση Ποντιακής Δημοκρατίας;

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε τις ακόλουθες πτυχές του αγροτικού ζητήματος στη Θεσσαλία:

- α) Τις πρακτικές των ιδιοκτητών των τσιφλικιών (μονάδες 6)
- β) Τις θέσεις του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη στο ζήτημα αυτό (μονάδες 6)
- γ) Τα προβλήματα και τις διεκδικήσεις των κολίγων (μονάδες 7), καθώς και την εξέλιξη του ζητήματος αυτού από το 1907 μέχρι και το 1910 (μονάδες 6).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

[Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΑΙΩΝ» ΣΧΟΛΙΑΖΕΙ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ
ΤΣΙΦΛΙΚΑΔΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ]

Καί ὅμως τίς θά πίστευε ὅτι οἱ νέοι κύριοι τῶν χωρίων, οἱ ἀπό τῆς [Ὑψηλῆς] Πύλης ἀγοράσαντες ταῦτα, εἰσὶν ἀπαιτητικώτεροι τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς [...] Ἑλληνας γεωργούς; Παρὰ τοῖς Τούρκοις ἀνεγνωρίζετο τοῖς χωρικοῖς ἡ κυριότης τῆς οἰκίας καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς [...] Ἀλλὰ οἱ νέοι κύριοι [...] ἐκβιάζουσιν τοὺς δυστυχεῖς νὰ τοὺς πληρῶνουν ἐνοίκιον διὰ τὰς οἰκίας, εἰς ἃς κατοικοῦσιν καὶ ἃς οἱ χωρικοὶ θεωροῦσι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ὡς ἰδίας. Ἀλλὰ αἱ ἐνστάσεις τῶν χωρικῶν εἰς μάτην. Ἐπιδείκνυται αὐτοῖς τὸ τῆς ἀγοραπωλησίας ἔγγραφον, ἐν ᾧ¹ καὶ αἱ οἰκίαι ἐπωλήθησαν τῷ νέῳ κυρίῳ.

Ζ. Δ. Παπαδημητρίου, «Το αγροτικό ζήτημα και η δράση του Μαρίνου Αντύπα στη Θεσσαλία», στο: Π. Πετράτος (επιμ.), Μαρίνος Αντύπας (1872- 1907) , Επιστημονικό Συνέδριο, Αγία Ευφημία, 16-19 Μαρτίου 2006, Πρακτικά, τόμ. Α', Αγία Ευφημία: Δήμος Πυλαργέων, 2009, σσ. 157-158.

¹ Ἐν ᾧ: Με το οποίο .

ΚΕΙΜΕΝΟ Β
[ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗ ΓΙΑ ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ
ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ]

Ο ίδιος ο Τρικούπης διευκρίνιζε με σαφήνεια τη στάση του στη βουλή:
 «... εάν επιβάλωμεν την διανομήν των κτημάτων εις τους καλλιεργητάς, ὅπως μοῦ τὸ ζητεῖτε, θὰ ἐκδιώξωμεν ἐξ Ἑλλάδος τὸ χρῆμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀντιθέτως, ὀφείλομεν νὰ προσελκύσωμεν τὰ κεφάλαια αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὄχι νὰ τοὺς ἐκφοβίσωμεν... Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρέπει νὰ παραμείνῃ ὡς ἔχει, διότι τοῦτο ἀπαιτοῦν τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς χώρας μας...» [...] Μόνο ὁ Δηλιγιάννης, λόγω τῆς μόνιμης ἐχθρότητάς του ἐναντι τῶν «πλουτοκρατῶν τῆς διασποράς», ἐπιχείρησε τὸ 1896 νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴ βουλή ἓνα νόμο γιὰ τὴν ἀπαλλοτριώση ἑνὸς μέρους τῶν τσιφλικιῶν ὑπὲρ τῶν καλλιεργητῶν τους. [...] Ἡ κατάθεση καὶ μόνο τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ τοῦ Δηλιγιάννη τὸ 1896 στὴ βουλή ἦταν στὴν πραγματικότητα ἡ πρώτη ἐπίσημη ἀναγνώριση, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὅτι ὑπῆρχε πρόβλημα μεγάλης γαιοκτησίας στὴ βόρεια Ἑλλάδα, τὸ «θεσσαλικὸ πρόβλημα».

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τομ. ΙΔ': Νεώτερος Ἑλληνισμός ἀπὸ τὸ 1881 ὡς τὸ 1913, Ἀθήνα: Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 2000, σσ. 70, 72.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ
ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΘΕΣΣΑΛΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΓΩΝΑ

Το Φεβρουάριο του 1910 τα μέλη της Πανθεσσαλικῆς Επιτροπῆς Αγώνα υπέβαλαν ὑπόμνημα στο βασιλιά Γεώργιο Α', ἐπιδιώκοντας τὴν παρέμβασή του: «... Δεν εἴμεθα κύριοι τῆς γῆς, ἡν καλλιεργούμεν, οὔτε τῆς καλύβης, ἐνθα διαμένομεν [...] καὶ οὔτε μας ἐπιτρέπουσιν ελευθέραν ιδιοκτησίαν. [...] Μας ἐξωθοῦσιν², ὅταν θέλωσι καὶ με τὰ κινητὰ πράγματα ἡμῶν καὶ με τὰ μέλη τῆς οικογενείας, περιφερόμεθα ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ὥσπερ Αθίγγανοι. Ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς ἐλαττοῦται, ἡ δὲ γεωργία ολοταχὺς οπισθοδρομεῖ. Ἡ τοκογλυφία ἀκμάζει καὶ ἡ ἐλonoσία μας θερίζει. Καὶ ὁμῶς ευρισκόμεθα πλησίον τῶν συνόρων. Εἴμεθα οἱ Ακρίται. Ὅταν ὁμῶς ἡ ἀγροτικὴ τάξις εἶναι ευχαριστημένη ἐκ τῆς θέσεώς της, τότε τὸ καθεστὼς εἶναι περισσότερον ἐξησφαλισμένον. Καλλίτερος δὲ βασιλεὺς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις καθιστὰ τὴν ὑπαίθρου γόνιμον χώραν. Ἐν Δανία ἡ δουλοπαροικία κατηργήθη ἀπὸ τοῦ 1788 ἔτους καὶ στήλῃ ἐλευθερίας υπενθυμίζει τὸ γεγονὸς τοῦτο. Διὰ τὴν μὴ στηθὴ [στήλῃ ἐλευθερίας] καὶ ἐν Ἑλλάδι»

Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, 1770-2000, 6^{ος} τόμος: Ἡ ἐθνικὴ ολοκλήρωση (1909-1922). Ἀπὸ τὸ κίνημα στο Γουδί ὡς τὴν Μικρασιατικὴν Καταστροφὴν, Ἀθήνα: Ἑλληνικά Γράμματα, 2004, σ. 273.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α)** Τὴν ἀστική στέγαση τῶν προσφύγων, ὅπως αὐτὴ ξεκίνησε, με πρωτοβουλία τοῦ κράτους καὶ τῆς ΕΑΠ, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιά, με τὴ δημιουργία νέων συνοικισμῶν (μονάδες 13) καὶ
β) τὸν τρόπο στέγασης τῶν ευπόρων προσφύγων, καθὼς καὶ τῶν ἀπόρων που δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀποκατασταθεῖ (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α
[Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ]

Ἡ εγκατάσταση τῶν προσφύγων στὴν Καισαριανὴ ἀντανακλᾷ τὴ γενικὴ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα, τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς εγκατάλειψης. Ἡ μοναδικὴ παρηγοριά τῶν κατοίκων ἦταν ὁ καθαρὸς ἀέρας. Ἴσως ἀν δὲν ὑπῆρχε τὸ φυσικὸ αὐτὸ δῶρο νὰ εἶχε νεκρωθεῖ ὁ συνοικισμὸς, καθὼς οἱ συνθήκες διαβίωσης χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἀθλίες ἕως ἀβιώτες. Ἀρχικὰ οἱ πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σὲ σκηνές, ὅπου παρέμειναν γιὰ ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα. Κατόπιν κατασκευάστηκαν ἀπὸ τὸ κράτος 500 ξύλινα παραπήγματα καὶ 1000 πλινθοκτίστα δωμάτια. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀποκαταστάσεως ἀνέλαβε νὰ βελτιώσῃ τὴ θέση τῶν προσφύγων καὶ κατασκεύασε 350 σπιτὰ με τρεῖς ἢ τέσσερις κατοικίες διαφόρων τύπων. [...] Ἡ κατάσταση τῶν ἀνθρώπων που ἔμεναν στὰ παραπήγματα ἦταν ἀπελπιστικὴ, ἀρκεῖ νὰ σημειωθεῖ ὅτι σὲ κάθε ξύλινο σπιτάκι κατοικοῦσαν δύο οικογένειες. [...] Ἡ ὑδρεὺση τοῦ προσφυγικοῦ αὐτοῦ πληθυσμοῦ γινόταν με βυτία τοῦ δήμου καὶ τὶς ἐλλείψεις τὶς ἀναπλήρωναν οἱ υδροπῶλες, οἱ ὁποῖοι ἐμπορεύονταν τὸ νερὸ. [...] Στὸ μεγάλο ρεῦμα³ οἱ ἀκαθαρσίες, τὰ σκουπίδια, τὰ ράκη τῆς ταπητουργίας παρουσίαζαν φρικτὸ θέαμα.

Σπ. Τζόκας, «Ἡ ἐνταξὴ τῶν προσφύγων στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία καὶ ἡ εγκατάσταση στὴν Καισαριανή», στο: Ὁ ξεριζωμὸς καὶ ἡ ἄλλη πατρίδα. Οἱ προσφυγνοπόλεις στὴν Ἑλλάδα. Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο (11 καὶ 12 Ἀπριλίου 1997), Ἀθήνα: Ἐταιρεία Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας, χ. χ., σ. 123.

² Μας ἐξωθοῦσιν : Μας κάνουν ἐξωσῇ .

ΚΕΙΜΕΝΟ Β
[Η ΣΤΕΓΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΠΟΡΩΝ]

Πολύ λίγοι [πρόσφυγες] είναι σε θέση να ξεφύγουν από τη λύση της πρόχειρης κατασκευής νοικιάζοντας ή ακόμη καλύτερα αναλαμβάνοντας οι ίδιοι την οικοδόμηση των κατοικιών τους. Στους τελευταίους παρέχονται οικόπεδα και δάνεια, ενώ το κράτος αναλαμβάνει τα έργα υποδομής. Οι περιπτώσεις της Νέας Σμύρνης, της Καλλίπολης και της Νέας Καλλικράτειας (στο νότιο άκρο της Πειραιϊκής) ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία. Το παράδειγμα της Νέας Σμύρνης είναι χαρακτηριστικό. Σμυρναίοι πρόσφυγες από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα στην πατρίδα τους οργανώνονται το 1923 και σε ένα χρόνο πετυχαίνουν την απαλλοτρίωση περιοχής ανατολικά της λεωφόρου Συγγρού. Το 1925 αρχίζει η οικοδόμηση σύμφωνα με το Σχέδιο Καλλιγά που προέβλεπε μεγαλύτερο πλάτος δρόμων.

Γ. Τζεδόπουλος (επιμ.), *Πέρα από την καταστροφή. Μικρασιάτες Πρόσφυγες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου.*

Υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων.

Αθήνα: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, 2007, σσ. 86-87.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ
[Η ΤΕΝΕΚΕΔΟΥΠΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ]

Ένα ολόκληρο χωριό, αποτελούμενο από μικροσκοπικά τενεκεδόσπιτα ξεπήδησε στα προάστεια της Θεσσαλονίκης, προσφέροντας μια πρωτόγονη στέγη σε τετρακόσιες οικογένειες, δηλαδή σε πάνω από δύο χιλιάδες άτομα. [...] [Οι καλύβες] είναι [...] απερίγραπτα στενάχωρες. Με τον τρόπο που έχουν κατασκευαστεί είναι αδύνατο να είναι αεροστεγείς το χειμώνα κι έτσι είναι κρύες και υγρές. Το καλοκαίρι ο καυτερός ήλιος που πέφτει στις τσίγκινες στέγες μετατρέπει τις παράγκες σε σωστούς φούρνους. Όσο θλιβερά κι αν είναι αυτά τα καταλύματα, προσφέρουν κάποιου είδους προστασία στους ενοίκους τους. [...] Όμως και στην καλύτερη περίπτωση [...] δεν αντιπροσωπεύουν παρά την κατώτατη βαθμίδα της πολιτισμένης ζωής.

Η. Morgenthau, *Η Αποστολή μου στην Αθήνα. 1922-Το έπος της εγκατάστασης*, μετ. Σ. Κασσιάν,

Αθήνα: Τροχαλία, 1994, σσ. 342-344.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.1

α. Πρόκειται για τον πρώτο στρατό της Κρήτης που οργανώθηκε για πρώτη φορά το 1907 στο πλαίσιο της αρμοστείας του Αλ. Ζαΐμη και εξελίχθηκε σε αξιόλογη δύναμη στους Βαλκανικούς Πολέμους. Η ίδρυσή της ήταν αποτέλεσμα της νέας ρύθμισης του Κρητικού Ζητήματος μετά το Κίνημα του Θερίσου και περιελάμβανε Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως είχαν παραιτηθεί από τον ελληνικό στρατό. Κατέστησε την παρουσία των ξένων στρατευμάτων στο νησί περιττή.

β. Πρόκειται για τη σοβαρότερη από τις ομάδες με σοσιαλιστικές ιδέες και εμφανίστηκε για πρώτη φορά ως σοσιαλδημοκρατική παράταξη στις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου 1910. (σχολ. βιβλ. σελ. 93) Εν.3. «Σοβαρότερη...και να ιδρύσουν κόμμα» (προαιρετικά: «Πράγματι...Αλέξανδρο Παπαναστασίου»)

γ. Συνθήκη ειρήνης που τερματίζει τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και επιβάλλεται στην ηττημένη Βουλγαρία. (σχ. βιβλίο σελ. 140) «Το Νοέμβριο του 1919...υπογραφή της συνθήκης»

A.2. α : 4, β: κενό, γ : 1, δ : 5, ε : 3, στ : κενό, ζ : 2

B.1 σχολ. βιβλίο σελ. 85 «Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος...(σελ. 86) περιορισμό της γραφειοκρατίας»

B.2 σχολ. βιβλίο σελ. 250 «Στην Ευρώπη πρωτεργάτης...υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης»

Γ.1. α) σχολ. βιβλίο σελ. 42 (προαιρετικά ως εισαγωγή)

«Στον ελληνικό χώρο...ιδιαίτερο πρόβλημα».

Αργότερα όμως με τη διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα το 1864 και την Άρτα και τη Θεσσαλία το 1881 προέκυψε το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας διότι τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από τους πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού και συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο πρώτο παράθεμα του Ζ. Δ. Παπαδημητρίου, από τους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας («...οί από της Ύψιλης Πύλης...»).

Αυτοί αποδείχθηκαν απαιτητικότεροι σε σχέση με τους προηγούμενους Οθωμανούς ιδιοκτήτες των τσιφλικιών, διότι όχι μόνο διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων αλλά σκλήρυναν τη στάση τους απέναντί τους για λόγους κερδοσκοπικούς. Εξάλλου, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν και από την παραγωγή του σιταριού. Συγκεκριμένα, επιδίωξαν την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.

β) Στο ζήτημα των θεσσαλικών τσιφλικιών εκδηλώθηκε διάσταση μεταξύ των δύο πολιτικών ανδρών που μεσουρανούσαν τη δεκαετία του 1880-1890 στην πολιτική ζωή της χώρας, του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη. Αυτή ήταν αποτέλεσμα της διαφοράς πολιτικής θεώρησης των πραγμάτων που τους χαρακτήριζε γενικά. Ο Τρικούπης υποστήριζε τους μεγαλογαιοκτήμονες της Θεσσαλίας και αρνούσαν

σθεναρά να προχωρήσει σε αγροτική μεταρρύθμιση και αναδιανομή των τσιφλικιών προς όφελος των κολίγων. Ο λόγος για τον οποίο στήριζε τους μεγαλογαιοκτήμονες ήταν η ανάγκη να δοθούν κίνητρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις, ώστε να υλοποιηθεί το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα. Ο ίδιος ο Τρικούπης εξηγεί στο δεύτερο παράθεμα από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τη στάση του αυτή, διευκρινίζει δηλαδή ότι ο στόχος του είναι να προσελκύσει τα κεφάλαιά τους στην ελληνική αγορά, γι' αυτό η κατάσταση που επικρατεί στην έγγειο ιδιοκτησία στη Θεσσαλία θα διατηρηθεί αμετάβλητη «...διότι τουτο απαιτούν τά γενικώτερα συμφέροντα τῆς χώρας μας...».

Στον αντίποδα βρίσκεται η πολιτική Δηλιγιάννη που χαρακτηρίζεται από μια μόνιμη εχθρότητα, όχι μόνο απέναντι στους «πλουτοκράτες της διασποράς» και στο τυχοδιωκτικό χρηματιστικό τους κεφάλαιο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο δεύτερο παράθεμα, αλλά και απέναντι στην πολιτική Τρικούπη. Προβάλλοντας το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης οι δηλιγιαννικοί προσπάθησαν, να χορηγήσουν γη στους αγρότες και να βελτιώσουν τη θέση τους. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το δεύτερο παράθεμα το 1896 επιχείρησαν –χωρίς επιτυχία- να ψηφιστεί νόμος στη Βουλή για την απαλλοτρίωση μέρους των τσιφλικιών, γεγονός που αποτελεί και την πρώτη επίσημη αναγνώριση από το ελληνικό κράτος της ύπαρξης προβλήματος μεγάλης εγγείου ιδιοκτησίας στη χώρα.

γ) Οι πρακτικές αυτές δημιουργούσαν εντάσεις ιδιαίτερα λόγω των προβλημάτων που υφίσταντο οι Έλληνες ακτήμονες καλλιεργητές των θεσσαλικών τσιφλικιών. Όπως χαρακτηριστικά τονίζεται στο πρώτο παράθεμα του Ζ. Δ. Παπαδημητρίου τα πράγματα ήταν καλύτερα γι' αυτούς επί Τουρκοκρατίας, αφού τουλάχιστον τους αναγνωριζόταν η κυριότητα της οικίας τους και της γης που καλλιεργούσαν. Με τη μετάβαση στο νέο ιδιοκτησιακό καθεστώς εκβιάζονταν να πληρώνουν ενοίκιο ακόμα και για τα σπίτια, στα οποία για χρόνια κατοικούσαν. Αυτά τα προβλήματα μαζί με άλλα επισημαίνουν και οι ίδιοι οι κολίγοι το Φεβρουάριο του 1910 με υπόμνημά τους στο Βασιλιά Γεώργιο Α΄ διεκδικώντας την παρέμβασή του για την ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Συμπληρώνουν ότι δεν έχουν καμία εξασφάλιση, αφού υφίστανται εξώσεις από τις «καλύβες» που είχαν για σπίτια και εξαναγκάζονται να ζουν «...ώσπερ Αθίγγανοι» ενώ ταλανίζονται από την εκμετάλλευση των τοκογλύφων και τις θανατηφόρες επιδημίες, όπως η ελονοσία. Γι' αυτούς τους λόγους η γεωργία δε σημειώνει πρόοδο αλλά και διακυβεύεται η ασφάλεια των συνόρων της χώρας, εφόσον οι ακρίτες-κολίγοι είναι υποβαθμισμένοι. Ουσιαστικά παρακαλούν το Βασιλιά επιτέλους να καταργηθεί αυτό το καθεστώς της δουλοπαροικίας.

Σχολ. βιβλίο σελ. 43 «Οι πρακτικές...Κιελερ (1910)».

Δ.1

α) Η αστική αποκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής του 1922 ήταν έργο κυρίως του ελληνικού κράτους και λιγότερο της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων και προσέκρουε πάνω σε μεγάλα εμπόδια, όσον αφορά στη στέγασή τους. Αυτή ξεκίνησε στην Αθήνα με τη δημιουργία τεσσάρων συνοικισμών: (σχολ. βιβλίο σελ. 158 «Η αστική στέγαση...(σελ. 159) σε προσφυγικές οικογένειες για τη στέγασή τους».

Οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης αυτών των αστών προσφύγων, που είχαν ωστόσο την ευκαιρία τουλάχιστον να στεγαστούν, παρουσιάζονται στο πρώτο παράθεμα του Σπ. Τζόκα που αναφέρεται στον προσφυγικό συνοικισμό της Καισαριανής. Οι

πρόσφυγες μετά από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, κατά το οποίο προσωρινά διέμεναν σε σκηνές στεγάστηκαν σε 500 ξύλινα παραπήγματα και 1000 πλινθόκτιστα δωμάτια που κατασκεύασε γι' αυτούς το κράτος. Η ΕΑΠ βελτίωσε ελαφρώς τις συνθήκες στέγασής τους με την ανέγερση 350 σπιτιών διαφόρων τύπων (τριών ή τεσσάρων κατοικιών) όπου συνυπήρχαν παραπάνω από μία οικογένειες. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται στην πρώτη πηγή το μόνο παρήγορο σ' αυτό το συνοικισμό ήταν ο καθαρός αέρας. Οι συνθήκες διαβίωσης χαρακτηρίζονται «αβιώτες» λόγω της έλλειψης ακόμα και των βασικών έργων υποδομής, όπως υδροδότησης. Η εικόνα που απέπνεε η Καισαριανή ήταν αυτή της εγκατάλειψης με την κοίτη του χειμάρρου που διαπερνούσε το συνοικισμό να έχει μεταβληθεί σε σκουπιδότοπο.

β) σχολ. βιβλίο σελ. 159 «Υπήρχαν βέβαια και οι εύποροι πρόσφυγες...και η Καλλίπολη στον Πειραιά».

Σε αντιδιαστολή προς τον προσφυγικό συνοικισμό της Καισαριανής παρουσιάζεται στο δεύτερο παράθεμα του Γ. Τζεδόπουλου η χαρακτηριστική περίπτωση του προσφυγικού οικισμού της Νέας Σμύρνης, που δημιουργήθηκε από εύπορους Σμυρναίους πρόσφυγες των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα αρχικά να νοικιάζουν και στη συνέχεια να οικοδομήσουν μόνοι τους τα σπίτια τους. Το 1923 οργανώθηκαν σε προσφυγικό οικοδομικό συνεταιρισμό και το 1924 απέσπασαν δάνεια και οικοπέδα ύστερα από την απαλλοτρίωση της περιοχής ανατολικά της λεωφόρου Συγγρού. Η οικοδόμηση αυτή προέβλεπε τόσο την κατασκευή των απαραίτητων έργων υποδομής από το κράτος όσο και τη χάραξη μεγαλύτερου πλάτους δρόμων καθιστώντας, προφανώς, τις συνθήκες διαβίωσης σε αυτόν αλλά και σε ανάλογους συνοικισμούς όπως της Καλλίπολης και της Νέας Καλλικράτειας στον Πειραιά πιο ανθρώπινες.

(σχολ. βιβλίο σελ. 159) «Στο αντίθετο άκρο βρίσκονται οι άποροι...για πολλά χρόνια».

Χαρακτηριστική περίπτωση στέγασης των άπορων προσφύγων στις παρυφές των πόλεων είναι η «τενεκεδούπολη» που ξεπήδησε στα προάστια της Θεσσαλονίκης που περιγράφεται από τον Η. Morgenthau στο τρίτο παράθεμα. Τετρακόσιες οικογένειες ζουν σε πρόχειρες κατασκευές που είναι κρύες και υγρές το χειμώνα και «φούρνοι» το καλοκαίρι. Κάτω από «την κατώτατη βαθμίδα πολιτισμένης ζωής», όπως τη χαρακτηρίζει ο ιστορικός, περίπου δύο χιλιάδες άνθρωποι επρόκειτο να ζήσουν για πολλά χρόνια.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τα θέματα των Πανελληνίων εξετάσεων για το μάθημα της Ιστορίας Κατεύθυνσης ακολούθησαν τη συνήθη δομή της εξέτασης του μαθήματος και κάλυπταν ένα μεγάλο μέρος της εξεταστέας ύλης. Τα ερωτήματα της πρώτης ομάδας χαρακτηρίζονταν από σαφήνεια και δεν πρέπει να δυσκόλεψαν τους κατάλληλα προετοιμασμένους υποψηφίους.

Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων που περιλαμβάνει ερωτήσεις ανάπτυξης σε συνδυασμό με την αξιοποίηση ιστορικών παραθεμάτων ήταν, όπως συνήθως, πιο απαιτητική και

απευθύνονταν σε μαθητές επαρκώς εξοικειωμένους με τη μεθοδολογία απάντησης σε τέτοιου είδους ερωτήσεις.

Οι απαντήσεις ήταν εκτενείς διότι τα στοιχεία τόσο της θεωρίας όσο και των πηγών που έπρεπε να αξιοποιηθούν ήταν πολλά, ωστόσο τα παραθέματα ήταν σαφή και κατανοητά.

Χαρακτηριστικά επισημαίνεται ότι το Δ1 θέμα είχε πρόσφατα επαναληφθεί ως θέμα Β΄ ΟΜΑΔΑΣ στις Πανελλήνιες εξετάσεις του 2007.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Κ. – ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Α.